

О. М. Ткачук

**СІМЕЙНИЙ КОДЕКС
УКРАЇНИ:
ПОСТАТЕЙНИЙ ПОКАЖЧИК
ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ
ВЕРХОВНОГО СУДУ – ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ
ТА КАСАЦІЙНОГО ЦИВІЛЬНОГО СУДУ
(практика 2018 року)**

Харків
«Право»
2019

УДК 347.61(094.4)(477)
Т48

Ткачук О. М.

Т48 Сімейний кодекс України: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду – Великої Палати та Касаційного цивільного суду (практика 2018 року) / О. М. Ткачук. – Харків : Право, 2019. – 254 с.

ISBN 978-966-937-589-6

У збірнику впорядковано правові позиції Верховного Суду (Великої Палати та Касаційного цивільного суду) за 2018 рік по відповідних статтях Сімейного кодексу України.

Довідник призначений тим, хто стикається та цікавиться практикою тлумачення та застосування норм сімейного законодавства України.

УДК 347.61(094.4)(477)

ISBN 978-966-937-589-6

© Ткачук О. М., 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
<p>Ст. 19 СКУ</p>	<p>1. Судом установлено, що ОСОБА_8 та ОСОБА_5 є батьками ОСОБА_9, ІНФОРМАЦІЯ_1, що підтверджується свідоцтвом про народження від 22 січня 2015 року серія НОМЕР_1 (а. с. 5). З довідки про склад сім'ї, виданої КП «Придніпровська служба утримання будинків» Черкаської міської ради № 5694 вбачається, що в квартирі АДРЕСА_5 зареєстровані: ОСОБА_8 та ОСОБА_9, ІНФОРМАЦІЯ_1 (а. с. 6). Згідно із даними акту про місце проживання від 29 січня 2017 року, посвідченого головою правління ОСББ «Героїв Дніпра 81», вбачається, що у квартирі АДРЕСА_4 проживає три особи: ОСОБА_11, ІНФОРМАЦІЯ_2, ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_3 та ОСОБА_9, ІНФОРМАЦІЯ_1 (а. с. 25–26). Як вбачається з характеристик за місцем роботи та проживання, і ОСОБА_8, і ОСОБА_5 характеризуються позитивно (а. с. 27–28, 40–41). ОСОБА_5, відповідно до свідоцтва про право власності є власником 1/3 частини квартири АДРЕСА_4. Відповідно до статті 153 СК України мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом. У положеннях частини другої, третьої статті 157 СК України зазначено, що той з батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. Той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини.</p>	<p>№ 61- 20414св18 від 26.09.2018 Касаційний цивільний суд</p>	<p>про встановлення місяця проживання дитини, порядку та способу виховання та спілкування з дитиною</p>

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Згідно зі статтею 158 СК України за заявою матері, батька дитини орган опіки та піклування визначає способи участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї. Рішення про це орган опіки та піклування постановляє на підставі вивчення умов життя батьків, їхнього ставлення до дитини, інших обставин, що мають істотне значення. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання. Особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.</p> <p>Відповідно до статті 159 СК України, якщо той із батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, зокрема, якщо він ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, другий із батьків має право звернутися до суду з позовом про усунення цих перешкод. Суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування, з урахуванням віку, стану здоров'я дитини, поведінки батьків, а також інших обставин, що мають істотне значення. В окремих випадках, якщо це викликано інтересами дитини, суд може обумовити побачення з дитиною притутністю іншої особи.</p> <p>Відповідно до статті 161 СК України, якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватись органом опіки та піклування або судом. Під час вирішення спору щодо</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення. Орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвиткові дитини.</p> <p>Нормами статті 19 СК України встановлено, що при розгляді спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе, не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування. Орган опіки та піклування подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних в результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи. Суд може не погодитись з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини.</p> <p>У матеріалах справи відсутній висновок органу опіки та піклування щодо вирішення спору, що виник між сторонами.</p> <p>Згідно з роз'ясненнями, наданими у постанові Пленуму Верховного Суду України від 19 грудня 2008 року № 20 «Про внесення змін</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>до постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 року № 3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення і поновлення батьківських прав» висновку органу опіки та піклування має бути оформлений на бланку державних адміністрацій районів, районів міст Києва та Севастополя, виконавчих органів міських чи районних у містах, сільських селищних рад, підписаний головою (заступником голови) та скріплений печаткою. Також до висновку органу опіки та піклування повинні бути додані документи, які підтверджують викладені у ньому обставини.</p> <p>Суд першої інстанції під час розгляду справи на вказані норми законодавства уваги не звернув та ухвалив судове рішення щодо участі одного з батьків у вихованні дитини та визначення її місця проживання без висновку органу опіки та піклування, який у цій категорії справ є обов'язковим.</p> <p>Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції, зазначив про порушення вказаних норм матеріального права, але у зв'язку з тим, що він відповідно до положень статті 303 ЦПК України 2004 року позбавлений права на дослідження та збирання нових доказів, які не були подані до суду першої інстанції без поважних підстав, то виправити вказані порушення можливості не мав.</p> <p>Проте, з висновком суду апеляційної інстанції погодитись не можна, оскільки скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд не надав жодної оцінки наявним у справі доказам та встановленим обставинам та не виправив недолік суду першої інстанції.</p> <p>Відповідно до частини третьої статті 400 ЦПК України суд не обмежений доводами та вимогами касаційної скарги, якщо під час роз</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>гляду справи буде виявлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.</p> <p>У зв'язку з вище викладеним не можна залишити в силі й рішення суду першої інстанції, оскільки воно ухвалено без дотримання вимог статті 19 СК України, що унеможливило встановлення фактичних обставин справи, які мають значення для правильного вирішення справи</p>		
	<p>2. Судом встановлено, що ОСОБА_3 на праві приватної власності належить квартири № 1 за адресою: АДРЕСА_1.</p> <p>Згідно з довідкою КП «Сумижилкомсервіс» від 30 грудня 2016 року № 2719 у вказаній квартирі зареєстровані: ОСОБА_3, як власник квартири, син ОСОБА_4, онука ОСОБА_6, донька ОСОБА_7 і онука ОСОБА_8.</p> <p>Рішенням Ковпаківського районного суду м. Суми від 09 лютого 2016 року шлюб між ОСОБА_4 та ОСОБА_5 розірваний.</p> <p>Згідно з довідкою від 17 січня 2017 року № 3 ОСОБА_6 відвідує дошкільний (ясла-садок) № 514 Деснянського району м. Києва з 24 вересня 2012 року до цього часу.</p> <p>Неповнолітня ОСОБА_6, із 24 вересня 2012 року проживає із своєю матір'ю ОСОБА_5 за адресою: АДРЕСА_2.</p> <p>Правова позиція Європейського суду з прав людини відповідно до пункту 1 статті 8 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод гарантує кожній особі окрім інших прав, право на повагу до її житла. Воно охоплює, насамперед, право займати житло, не бути виселеною чи позбавленою свого житла. Це покладає на Україну в особі її державних органів позитивні зобов'язання</p>	<p>№ 61-17115св18 від 28.11.2018 Касаційний цивільний суд</p>	<p>про визнання осіб такими, що втратили право користування квартирою</p>

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
Ст. 57 СКУ	<p>«вживати розумних і адекватних заходів для захисту прав» (рішення у справі Powell and Ray/Neg v. the U. K., 21.02.90). Такий загальний захист поширюється як на власника квартири (рішення в справі Gillow v. the U. K., 24 листопада 1986 року), так і на наймача (рішення в справі Larkos v. Surtus, 18.02.99).</p> <p>Наведена позиція закріплена у національному законодавстві, а саме: згідно частини четвертої та п'ятої статті 19 СК України при розгляді судом спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування.</p> <p>Судами попередніх інстанцій залишено поза увагою те, що цей спір безпосередньо стосується права неповнолітньої на користування житлом, а тому у відповідності до статті 19 СК України участь органу опіки та піклування у розгляді такої справи є обов'язковою.</p>	№ 61-2747св18 від 15.03.2018 Касаційний цивільний суд	про поділ майна, що є об'єктом права спільної
	<p>1. Судами встановлено, що сторони зареєстрували шлюб 5 червня 1998 року, який розірвано рішенням Приморського районного суду м. Одеси від 17 вересня 2014 року. Сторони мають сина ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_1.</p> <p>Власником квартири АДРЕСА_1 згідно з договором купівлі-продажу № 98.03-336 від 4 березня 1998 року є ОСОБА_10, яка змінила</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>прізвище на ОСОБА_4, тобто вказана квартира придбана позивачем за первісним позовом до шлюбу.</p> <p>За договором купівлі-продажу від 22 липня 2011 року ОСОБА_5 продав квартиру АДРЕСА_2, отриману у спадщину. з довідки Сбербанку Росії № 154/7/56–2 від 27 жовтня 2015 року та виписки з особового рахунку суди встановили, що на рахунок ОСОБА_5 станом на 25 липня 2011 року обліковувалося 1 600 000 рублів, що еквівалентно 460 144 грн. які зняті ним з рахунку 3 серпня 2011 року.</p> <p>За договором купівлі-продажу від 4 серпня 2011 року, посвідченим приватним нотаріусом Білявського районного нотаріального округу Одеської області та зареєстрованим в реєстрі за № 1316, ОСОБА_5 купив садовий будинок з надвірними спорудами АДРЕСА_3.</p> <p>Цього ж дня за договором купівлі-продажу, посвідченим приватним нотаріусом Білявського районного нотаріального округу Одеської області та зареєстрованим у реєстрі за № 1317, ОСОБА_5 купив земельну ділянку площею 0,101 га, кадастровий номер НОМЕР_2, розташовану по АДРЕСА_3, що у АДРЕСА_2.</p> <p>З відповіді Управління державної автомобільної інспекції Головного управління МВС України в Одеській області від 31 липня 2014 року та реєстраційної картки суди попередніх інстанцій встановили, що транспортний засіб марки «Volkswagen», модель «Golf», номерний знак НОМЕР_1, зареєстрований за ОСОБА_7.</p> <p>Відповідно до статті 24 Кодексу про шлюб та сім'ю України майно, яке належало кожному з подружжя до одруження, а також одержане ним під час шлюбу в дар або в порядку успадкування, є власністю кожного з них.</p>		сумісної власності подружжя

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Кожний з подружжя самостійно володіє, користується і розпоряджається належним йому роздільним майном.</p> <p>Відповідно пунктів першого та третього статті 57 Сімейного кодексу України особистою приватною власністю дружини (чоловіка) є майно, набуте нею (ним) до шлюбу; майно, набуте нею (ним) за час шлюбу, але за кошти, які належали їй (йому) особисто.</p> <p>Статтею 60 Сімейного кодексу України встановлено, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.</p> <p>Відповідно до частини третьої статті 61 Сімейного кодексу України якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, винагорода, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.</p> <p>Статтею 63 Сімейного кодексу України встановлено, що дружина та чоловік мають рівні права на володіння, користування і розпорядження майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.</p> <p>Розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, дружина і чоловік за взаємною згодою (стаття 65 Сімейного кодексу України).</p> <p>При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звер-</p>		